

SIVISTYSVALIOKUNTA

LAUSUNTO

Helsinki 6.2.2019

Viite: VNS 6/2018 vp / Asiantuntijapyyntö

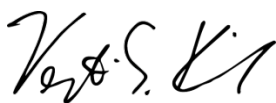
Asia: Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on yli 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 80 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: erityisasiantuntija Päivi Nykyri, paivi.nykyri@soste.fi, 045 657 6769

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Vertti Kiukas

päisihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta lausua ja tulla kuulluksi asiassa.

Lausunnon keskeinen sisältö

SOSTE näkee Liikuntapoliittisen selonteon tärkeänä asiakirjana suuntamaan suomalaista liikuntapolitiikkaa oikeaan suuntaan. Toivottavaa on, että esityksen toimenpide-ehdotukset huomioidaan päätöksenteossa ja budjettineuvotteluissa ja ne siirtyvät käytännön toimiksi väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja eriarvoisuuden kaventamiseksi.

SOSTE kiinnittää lausunnossa huomioita seuraaviin asioihin, jotka selonteossa tulisi huomioida:

- Eriarvoisuuden kaventamiseksi tulee kiinnittää vahvemmin huomiota ja kohdistaa toimenpiteitä vähän liikkuviin ja vaikeasti saavutettaviin ryhmiin, joiden tunnistaminen ja liikuntaan motivointi on haasteellista, mutta jotka hyötyisivät liikunnasta erittäin paljon. Tarvitaan usean eri hallinnonalan yhteistyötä ja toimenpiteitä.
- Toisen asteen opiskelijoiden liikkumisen aktivoimiseksi tulee Liikkuva opiskelu -ohjelman tueksi tarjota vähävaraisille opiskelijoille edullisia liikuntaharrastusmahdollisuuksia liikunta-aktiivisuuden ylläpitämiseksi.
- Pelikasvatus on yksi alue ergonomian ja liikkumisen huomioimiseksi digitaalisen pelaamisen ohella. Pelikasvatuksen nivominen perusopetukseen ja tiedon välittäminen vanhemmille on yksi väylä lasten ja nuorten liikunnan lisäämiseksi.
- Potilas-, kansanterveys- ja vammaisjärjestöjen toimintaedellytykset soveltavan liikunnan toteuttajina tulee turvata riittävällä ja pysyvällä rahoituksella. Väestön ikääntyessä ja ikärakenteen muuttuessa on todennäköistä, että soveltavan liikunnan kohderyhmä tulee kasvamaan entisestään.

LAUSUNTO

Liikuntapoliittinen selonteko on tervetullut asiakirja suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden sekä kansanterveyden edistämiseksi. Selonteko tuo tavoitteensa mukaan hyvin esille liikunnan yhä laajemman ja monipuolisemman merkityksen yhteiskunnassa. Liikunnan mahdollistaminen kaikille on tärkeää sekä liikunnan itseisarvon että välinearvon takia.

Liikkumattomuuden kustannukset UKK-instituutin tutkimuksen mukaan ovat tällä hetkellä 3,2–7,5 mrd. euroa /vuodessa. Huolestuttavaa on liikunnan polarisoituminen ja fyysisen kokonaisaktiivisuuden väheneminen yhteiskunnassa, merkittävästi myös lasten ja nuorten keskuudessa. Väestön ikärakenteen muuttuessa ja vanhusväestön määrän kasvaessa tarvitaan yhä enemmän soveltavaa liikuntaa ja esteettömiä liikuntapaikkoja sekä liikunnan ja terveyden ammattilaisia.

Selonteossa näkyy elinkaariajattelu eri toimialojen toiminnan kautta liikunnasta saatavan hyödyn vahvistamiseksi koko elämän ajan. Liikunnallisen elämäntavan herättäminen lapsuudesta ja jatkuminen vanhuuteen saakka on tuotu esille ja huomioitu toimenpide-ehdotuksissa.

Myönteisenä selonteosta voi todeta, että lasten ja nuorten osuus on nostettu vahvasti esille, esimerkiksi lisäämällä liikuntaa sekä eri kouluasteilla. Selonteosta voi nähdä, että rahallinen panostaminen lasten liikunnan seuratoiminnan tukemiseen nähdään hyvinvointi-investointina, jolla on keskeinen vaikutus liikunnalliseen elämäntapaan myös aikuisena. Valmisteilla olevat toimenpideesitykset vähävaraisten perheiden tukemiseksi lasten liikuntaharrastuksen edistämiseksi on tervetullut. Harrastuksista syrjäytyminen merkitsee lapselle normaalista lapsuuteen liittyvästä toiminnasta ulos jäämistä sekä samalla syrjäytymistä ikätovereista ja yhteiskunnan osallisuudesta.

SOSTE haluaa nostaa tarkasteluun ja kiinnitettävän huomiota seuraaviin teemoihin: Eriarvoisuuden kaventaminen ja potilas-, kansanterveys- ja vammaisjärjestöt liikuntatoimijoina.

ERIARVOISUUDEN KAVENTAMINEN

SOSTE näkee tärkeänä kiinnittää vahvemmin huomiota ja kohdistaa toimenpiteitä vähän liikkuviin ja vaikeasti saavutettaviin ryhmiin, joiden tunnistaminen ja liikuntaan motivointi on haasteellista, mutta jotka hyötyisivät liikunnasta erittäin paljon. Heidän aktivoitumisensa liikkumaan olisi myös talouden näkökulmasta tuloksellista.

Selonteossa painottuu liikuntaneuvonnan rooli. Vähän liikkuvien ja vaikeasti saavutettavien ryhmien kohdalla neuvonta ei välttämättä tuota tulosta, koska syyt liikkumattomuuteen voivat olla moninaisia, esimerkiksi heikossa elämänhallinnassa. Tarvitaan usean eri hallinnonalan yhteistyötä ja toimenpiteitä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystaloudet ovat tärkeä yhteistyötaho liikuntasektorin kanssa vähän liikkuvien motivoimiseksi, koska he ovat usein em. palveluita paljon käyttäviä.

Suomessa on yli 60 000 syrjäytyntä nuorta. Osaa heistä on vaikea saada motivoitua liikuntaneuvontaan ja liikuntaharrastusten pariin. Yhtenä syynä on myös harrastamisen kalleus. Vuoden 2017 Nuorisobarometrin mukaan runsas kolmannes nuorista on jättänyt harrastuksen aloittamatta rahanpuutteen vuoksi. Nämä nuoret ovat keskimääräistä tyytymättöimpiä ihmissuhteisiin. Harrastamisen lopettaminen tai aloittamatta jättäminen harrastamisen korkeiden kustannusten vuoksi kasvattaa terveys- ja hyvinvointieroja ja liikunnallisesta elämäntavasta syrjäytymistä. ([Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016: 19](#))

Noin joka viides toisen asteen opiskelija liikkuu erittäin vähän, korkeintaan tunnin viikossa. Yli 80 prosenttia lukiolaisista ja noin 70 prosenttia ammattiin opiskelevista haluaisi liikkua nykyistä enemmän ja pitää mielekkäänä, että oppilaitoksen olosuhteita kehitettäisiin liikkumista lisääviksi. Yli 90 prosenttia toisen asteen henkilöstöstä kokee liikkumisen opiskelupäivän aikana lisäävän viihtyvyyttä ja oppimista. Yli 70 prosenttia heistä on myös huolissaan opiskelijoiden tulevasta työkyvystä. ([LIKES 2018](#)) Toisella asteella liikunnan lisäämiselle on kova tarve ja opiskelijat ja henkilöstö kokevat asian hyödylliseksi. Tarvitaan mahdollisuuksia ja kannustusta liikkumiseen.

Liikkuva koulu -ohjelmaan liittyen Liikkuva opiskelu -ohjelma käynnistyi toisen asteen oppilaitoksissa 2019. Lisäksi olisi tärkeää tarjota vähävaraisille opiskelijoille myös edullisia liikuntaharrastusmahdollisuuksia liikunta-aktiivisuuden ylläpitämiseksi.

Lasten ja nuorten liikunnan vähäisyyteen nähdään osaltaan vaikuttavan tietokoneiden, pelilaitteiden ja sosiaalisen median runsas käyttö. Pelikasvatus on yksi alue ergonomian ja liikkumisen huomioimiseksi digitaalisen pelaamisen ohella. Pelikasvatuksen nivominen perusopetukseen ja tiedon välittäminen vanhemmille voisi olla yksi keino lasten ja nuorten liikunnan lisäämiseksi.

POILAS-, KANSANTERVEYS- JA VAMMAISJÄRJESTÖT LIIKUNTATOIMIJOINA

Useat lait luovat veloitteen yhdenvertaisten liikuntaedellytysten edistämiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi liikunnassa.

Selonteon taustoituksessa on avattu hyvin soveltavan liikunnan nykytilaa ja sen tärkeyttä yksilön ja yhteiskunnallisten hyötyjen näkökulmasta. Tekstissä todetaan, että soveltavan liikunnan toteutus tapahtuu paljolti kunnissa ja järjestöissä. Kunnat ovat itsenäisiä toimijoita soveltavassa liikunnassa ja valtio pystyy liittämään ohjausmekanismeja lähinnä vain kohdennettuihin resursseihin kuten hankeavustuksiin. Kuntien soveltavan liikunnan kehitys näyttää isossa kuvassa pysähtyneen ja palveluissa on suuria kuntakohtaisia eroja, etenkin pienten kuntien kohdalla.

SOSTE korostaa, että potilas-, kansanterveys- ja vammaisjärjestöillä on merkittävä rooli liikuntatoimijoina. Palveluissa yhdistyy usein vankka ammatillinen ja vertaisosaaminen. Em. järjestöt ovat usein ainoita tietyille kohderyhmille liikuntapalveluja tarjoavia tahoja, jotka tavoittavat ihmisiä, joita urheilujärjestöt ja seurat eivät tavoita. Juuri nämä ja muut vaikeasti tavoitettavat kohderyhmät hyötyvät liikunnasta erittäin suuresti.

Soveltavan liikunnan kohderyhmä tällä hetkellä on 800 000 ihmistä eli noin 15% väestöstä. Väestön ikärakenteen muuttuessa on todennäköistä, että soveltavan liikunnan kohderyhmä tulee kasvamaan entisestään väestön ikääntymisen ja sen myötä erilaisten sairauksien määrän lisääntyessä.

Selontekoon olisi ollut tarpeen kirjata nykytilan kuvauksen lisäksi tarkemmin ne toimenpiteet, joilla kasvavaa soveltavan liikunnan kohderyhmää tullaan jatkossa tukemaan.

Järjestöissä tehtävä työ on pitkäjänteistä toimintaa, jonka jatkuvuus ja toimintaedellytykset tulee varmistaa. **SOSTE painottaa**, että riittävä pysyvä rahoitus on välttämätön laadukkaan liikuntatoiminnan toteuttamiseen ja liikkumattomuuden haasteeseen vastaamiseen. Myös liikuntapaikkojen esteettömyyden sekä ammatillinen osaamisen ja riittävyuden varmistaminen on tärkeää.

SOSTE pitää kannatettavana selonteossa esiintuodun näkemyksen vapaaehtoistoiminnan normien ja säätelyn purkamisesta byrokratian vähentämiseksi ja kansalaistoiminnan edistämiseksi.

Liikunta- ja urheilujärjestöissä lasten ja nuorten ohjaajina ja valmentajina toimii suuri joukko vapaaehtoisia. Lasten turvallisuuden takaamiseksi tulisi ottaa harkintaan vapaaehtoisten rikostaustan tarkistamisen velvoittavuus.

Erittäin kannatettavan SOSTE pitää linjausta oman varainhankinnan mahdollistamisesta järjestöissä nykyistä paremmin sekä avustusjärjestelmän kehittämistä entistä enemmän yleisavustuspainotteisemmaksi.

Selonteossa tuodaan esille opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämästä järjestöjen avustusjärjestelmän kehittämistyöstä ja uuden järjestelmän käyttöönotosta asteittain vuodesta 2020 alkaen. Vaikka uudistuksen tavoitteet vaikuttavat kannatettavilta, **Soste ei pidä tarkoituksenmukaisena** lähteä merkittäviin kehittämistoimenpiteisiin avustusjärjestelmän osalta tilanteessa, jossa valmistellaan laajempaa ja monialaista uudistusta.